

Аннотация. Стаття посвящена рассмотрению проблемы веры и религии в условиях современного прогресса науки и техники, когда человек в этом процессе теряет свою индивидуальность и нравственность. В своих работах Ж. Маритен обращается к проблемам человеческой личности, пытаясь продемонстрировать, что нравственность и вера в Бога могут помочь человеку найти собственное я и свою уникальность в условиях глобализации мира.

Ключевые слова: человек, вера, личность, Бог, религия, гуманизм

PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF VALUE OF RELIGION IS IN LIFE OF MODERN HUMAN (HUMANISTIC IDEAS OF J. MARITEN)

I. S. Matvienko

Annotation. The article is sanctified to consideration of problem of faith and religion in the conditions of modern progress of science and technique, when a human in this process loses his individuality and morality. In the works J.Mariten calls to the problems of human personality, trying to show, that morality and faith are in God, can help a man to find actually I and the unicity in the conditions of globalization of the world.

Keywords: man, faith, personality, God, religion, humanism

УДК 130.2

ТОТАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР РЕЛІГІЙНИХ ПРАКТИК ТА ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ МЕДІА-СУСПІЛЬСТВІ

Д. В. САМАРДАК, аспірант*
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
E-mail: samardakunfor@mail.ru

Анотація. Сучасний медіа-простір пропонує нові релігійні цінності, що формують специфічний тип релігійності. Будучи тотальним і загальнодоступним, він з високою швидкістю поширює інформацію, яка набуває некритичного авторитету.

---

*Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент А. Г. Кравченко

Інтернет розмиває відповідальність за трансльовану інформацію та знання. Релігійна інформованість медіа-комп'ютерними засобами, як правило, носить фрагментарний та суперечливий характер. Релігійні знання формують свідомість та поведінку віруючого, що в умовах посилення релігійної комунікації в глобальній мережі викликає ряд екзистенційних тривог. Релігія як ціннісна комунікативна практика визначає не тільки відносини людини з Богом і Церквою, але і регламентує відносини людей між собою в стінах Церкви і за її межами, що створює суспільні тотальності нового типу – релігійні медіа-середовища.

Ключові слова: *релігія, релігійність, інформаційні технології, тотальність, медіа*

Можна констатувати тотальний вплив медіа на релігійне та культурне життя сучасного суспільства: підвищується роль технологій віртуальної реальності, орієнтованої не стільки на масу, скільки на особистість, структура медіа-комп'ютерного інформаційного простору носить не ієрархічний, а ризоматичний характер. Предметна цілісність дискурсу філософсько-релігійних практик трансформується в тотальну цифрову під впливом ІТ: констатується дифузне взаємопроникнення цивілізаційних систем, розмивається звичний дискурс розгляду етнорелігійних відмінностей. Очевидні можливості розгляду концепту віртуальної реальності у сфері релігієзнавчих пошуків, необхідності аналітичних розвідок у цій галузі. Концептуально-цілісне осмислення проблеми віртуалізації релігійного життя, зростання її ролі в культурній сфері свідчить про те, що релігійні та культурні практики знаходять своє втілення в медіа-просторі, цифрові медіа-технології все більш помітно трансформують цілісність релігійних і культурних структур в офлайн.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роль релігійних медіа в сучасному медіа-технологічному суспільстві, оцифрування практик релігійного життя засобами Інтернету досліджувалася А. Колодним, Л. Филиповичем, В. Клімовим, М. Новіченком, С. Свістунівим, А. Бойком, М. Балаклицьким та ін. Смерічевській Е. вважає, що Інтернет служить основою розвитку «інформаційного суспільства», система людина-людина витісняється системою людина-машина-людина, відбувається інфоноосферогенезис цивілізацій і народів [5]. Девтеров І. В. підкреслює, що віртуалізація трансформується у «вселенськість» людської свідомості, всепричетність користувача до будь-яких процесів у державі, відбувається стирання геокультурних і етнорелігійних кордонів, залучення до світу «кнопкової віри» [1]. Мартинова Р. С. відзначає, що в сучасному науковому дискурсі акцент припадає на факт появи

машинного вимірювання світу, втілення ідеї технократичної свідомості, технософії, за якої технологія стає людською свідомістю і сакралізується.

Мета дослідження– аналіз цілісного впливу медіа-технологій на релігійне життя людини, релігійні трансформації, що виникають в постінформаційному суспільстві.

Результати дослідження та їх обговорення. На межі ХХ-ХХІ століть у всьому світі спостерігається надзвичайний інтерес до релігії, містики, чудес, паранормальних явищ та масова поверхнева обізнаність у езотеричних практиках. З'явилась необхідність осмислення соціальних трансформацій останніх десятиліть, пов'язаних з постійно зростаючим впливом медіа, наступом десекуляризації – відродженням впливу релігії на індивідуальну і суспільну свідомість в постінформаційному суспільстві.

Маклюен М. вважає, що образні системи, створені релігійними практиками, знаходять новий потенціал в умовах становлення інформаційного суспільства. [4]. Тоффлер Е. зазначає, що релігія в інформаційному суспільстві набуває більш тотального характеру, ніж в індустріальному суспільстві. Так зміни, пов'язані з переходом до суспільства нового типу, переформатування комунікацій в різних сферах життя людства описані Тоффлером як «відродження релігії». На прикладі конфесійних лідерів Тоффлер розмірковує про те, що релігії в інформаційному суспільстві претендують на отримання наддержавної влади, «тотального контролю над умами». Релігійні течії в різних державах демонструють тотальний вплив на суспільство, який Тоффлер назвав «відступом секуляризму», коли релігійний фактор стає все більш значущим в культурному та політичному житті, у трансформації функціонування та взаємодії суспільних інститутів, суспільної свідомості. Тоффлер оцінює такі тенденції негативно, вважаючи агресивне проникнення релігійних практик в усі сфери суспільного життя загрозою демократії і «поверненням в темні століття» [6].

Релігія як суспільний інститут, що являє собою складну комунікаційну систему, претендує на тотальний вплив в медійному суспільстві. Медійна природа релігійних практик підкреслюється в твердженні К. Артура «будь-який вираз людської релігійності - це неминуче опосередкований, медійний вираз» [7]. А отже діяльність релігійних організацій у суспільстві можна аналізувати з точки зору їх функціонування як медіа-структур. Проповідь, релігійну освіту, богослужіння таким чином можна визначити як комунікаційні акти.

І християнство, і іслам як релігії, пов'язані з книгою та проповіддю, з письмовим текстом, до інформаційної революції поширювалися в усній та письмовій формі. Традиційні релігійні

організації мають стійкий тотальний вплив навіть в умовах переслідування та неможливості офіційної комунікації, що пов'язується з особливим впливом характеру релігійної комунікації. Релігійна організація активізує свою комунікативну дію, використовуючи цифрові засоби інформації та комунікації, здійснюючи передачу традицій і духовного досвіду від людини до людини цифровим шляхом.

У той же час, деякі інші дослідники вважають, що реалії інформаційного суспільства негативно відбиваються як на релігійному житті, так і на самому переосмисленні основ традиційних релігій.

Результати аналізу релігійних практик в онлайн середовищі можуть бути застосовані до вивчення функціонування інших структур сучасного філософського, культурного і релігійного процесу. Дискурс віртуальної реальності характеризується конвергентною взаємодією філософії, культурології, релігієзнавства, політології, соціології, психології, лінгвістики, медіалогії, що дозволяє сформувати комплексний підхід. Як представники різних проектів «інформаційного, суспільства» трансгуманісти і алармісти, так і рядові користувачі сприймають кіберпростір в досить амбівалентні конотаціях - від оптимістичних до песимістичних, обожають та демонізують, а Інтернет дуалістично набуває рис «раю і пекла». Релігійні практики із застосуванням Інтернет-технологій розвиваються все більш інтенсивно: конструюється медіа-релігійна мова, розповсюджуються мережеві релігійні структури, Глобальна мережа сприймається як прообраз і модель становлення ноосфери [2].

Релігійність в інформаційному суспільстві - це якісно новий, відмінний від традиційних по формі та змісту, тип релігійності, характерний для сучасного етапу розвитку культури. Цей феномен виходить за межі нових релігійних рухів і трансформує основи традиційних релігій.

Формування нової релігійності активізує глобалізацію суспільства, створює можливості для вирішення старих та появи нових міжконфесійних суперечок, що проявляється в тотальній експансії нової релігійності у формах окультизму, магії, містицизму, паранаукових вірувань, об'єднання концепцій різних релігій. Для нової релігійності характерним стає еkleктизм віровчення, соціальний конформізм, індивідуалізм і плюралізм, що визначають її еволюцію в загальному контексті постмодерністської культури.

Медіа-культура задає вектори розвитку цілісності інформаційного суспільства, визначає адаптацію індивіда до цього суспільства, формуючи нову систему цінностей. Характерна риса сучасної релігійності це широке поширення «профанної езотерики»,

позбавленої глибокого духовного змісту, коли елементи традиційних і нових езотеричних і релігійних навчань існують в контексті чуттєвої масової культури. Розвиток медіа-культури призвів до появи постмодерністської і еклектичною медіа-релігійності [3].

Поверховість, еклектичність, аморфність – характерні риси перехідної епохи. Разом з тим, нова релігійність намагається творчо переосмислювати і синтезувати релігійні традиції минулого новими цифровими засобами, що викликає суперечності в можливості забезпечення спадкоємності культури та висуває нові вимоги до адаптації особистості в соціокультурному середовищі.

Які ж перспективи подальшого масштабного розвитку нової релігійності? З одного боку, сучасний світ в релігійному відношенні дуже різноманітний, тому протистояння національної та релігійної ідентичності з глобалізаційними тенденціями цілком імовірно. Медіа-культура стрімко поширюється по всьому світу, що теоретично дає можливість тотальної уніфікації релігії завдяки інформаційним технологіям.

Таким чином трансформації релігійних медіа-практик в інформаційному суспільстві є складними і амбівалентними, створюючи передумови для зіткнення потенціалів поширення та руйнації Вічних Істин.

ВИСНОВКИ

Інформаційний простір сприймається усіма як невід'ємний і закономірний продукт розвитку світової цивілізації. Сучасний світ завдяки медіа-технологіям перетворюється на світ без кордонів як просторових, так і дієвих. В сучасному медіа-середовищі релігія активно освоює сучасні комунікації, користується надбаннями наукового прогресу, що призводить до суттєвих змін способу та сутності релігійності. Навколишнє середовище стає все більш технологічно перетвореним, але одне залишається незмінним – це бажання реалізації духовних потреб, пошуку духовної опори в постійно змінюваному світі, що реалізується в системі релігійних комунікацій.

Релігійність в системі глобального інформаційного суспільства не тільки не втрачає свого значення, але, трансформуючись, набуває нової якості. Людина, що черпає знання про світ з безлічі розрізнених, часом випадкових джерел, не тільки не володіє цілісним баченням світу, але і втрачає власну ідентичність. А коли це стосується духовної складової життя, то наслідки набувають ще більших масштабів.

Таким чином електронні засоби комунікації, з одного боку, створюють передумови для тоталізації релігійних практик, які

охоплюють все більше аспектів буття особистості. Але, з іншого боку, фрагментарність інформаційного поля призводить до децентрації світоглядної тотальності, що негативно впливає на можливість здійснення єдності суспільної свідомості. Віруючий вже не ототожнюється з безпосередньою тотальністю тієї форми релігійності, до якої він залучений, а виступає як обізнаний споживач релігійної інформації, що вибирає між різними медіа- продуктами на глобальному ринку релігійних послуг, а тому духовна практика та дискурс, що їй відповідає, залишається для нього чимось зовнішнім, випадковим, що можна замінити в будь-який час на щось більш привабливе.

Орієнтуючись на отримані під впливом агресивних інструментів Інтернету інформацію та знання, людина стає хиткою у своїх позиціях і легко та швидко змінює одні переконання на інші, відбувається стихійне формування світогляду. Саме інформаційний простір, через який людина отримує релігійні уявлення та формує релігійну свідомість, виступає в якості призми, що приводить до його нового бачення та оцінок. Поступово людина починає перетворення в новий вид – e- homo. Утворюється інформаційна комп'ютерна соціалізація, що інтенсифікує комунікаційні канали передачі духовного досвіду. Тотальність впливу медіа-простору зростає, проникаючи в духовне життя людини, призводить до трансформації та виникнення нових форм релігійності.

Перспективним вважаємо дослідження впливу тоталізації транскомунікаційного праксису на еволюцію взаємодії категорій «релігійність» та «віра».

Список літератури

1. Девтеров І. В. Віртуальність масового суспільства [Текст]/ І. В. Девтеров // Філософ. альманах. – № 2.100. – 2011. – 23-32 с.
2. Кастельс М. Становлення суспільства мережевих структур [Текст] / М. Кастельс // Нова постіндустріальна хвиля на Заході: Антологія. – М.: Academia, 2009. – С. 492-505.
3. Колодний А. Свобода совісті для і в мас-медіа [Текст]/ А. Колодний // Релігійна свобода. Науковий щорічник. – К., 2001. – № 5. – С. 66-70.
4. Лученко К. В. Релігійний сегмент Рунета. Основні характеристики. Журналістика в 2004 році. ЗМІ в багатополарний світ [Текст]/ К.В. Лученко // Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Частина I. - М.: Факультет журналістики МДУ ім. М.В. Ломоносова, 2011 р. – С. 201-203.
5. Смерічевський Е. Ф. Інформаційна цивілізація: проблема віртуальної реальності в суспільному розвитку [Текст]: автореф.

дис... канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Смерічевський Едуард Францович, Донецький національний університет; – Донецьк, 2002. – 21 с.

6. Тоффлер Е. Третя хвиля [Текст] / Е. Тоффлер. – М.: ТОВ «Фірма АСТ», 1999. – 784 с.

7. Arthur C. Religionandthemedial / C. Arthur. – Oxford, 1993, 335.

References

1. Devterov I. V. (2011). Virtual'nist' masovogosuspil'stva [Virtuality of mass society]. Filosofskiyalmanah, 2 (100), 23-32.

2. Kastel's M. (2009). Stanovlennya suspil'stva merezhevih struktur [Rise of society of network structures]. Nova postindustrial'na hvilya na Zahodi: Antologiya. Moscow.: Academia, 505.

3. Kolodnij A. (2001). Svoboda sovisti dlya i v mas-media [The freedom of conscience and massmedia]. Religijna svoboda. Naukovij shchorichnik, 5, 66-70.

4. Luchenko K.V. (2011). Religijnij segment Runeta. Osnovni harakteristiki [Religio ussegment of internet. Basic features]. Zbirnik materialiv naukovo-praktichnoї konferencii. CHastina 1, Moscow: Fakul'tet zhurnalistiki MGU, 201-203.

5. Smerichevs'kij E. F. (2002). Informacijna civilizaciya: problema virtual'noi real'nosti v suspil'nomu rozvitku [Information civilization: the problem of virtual reality in social development]. Donec'k, 21.

6. Toffler E. (1999). Tretya hvilya [Third way]. Moscow: Firma AST, 784.

7. Arthur C. (1993) Religionandthemedial. Oxford, 335.

ТОТАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР РЕЛИГИОЗНОЙ ПРАКТИКИ И ЕГО ТРАНСФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ МЕДИА-ОБЩЕСТВЕ

Д. В. Самардак

Аннотация. Современное медиа-пространство предлагает новые ценности, формирующие специфический тип религиозности. Будучи тотальным и общедоступным, оно с высокой скоростью распространяет информацию, которая приобретает статус некритически воспринимаемого авторитета. Интернет исключает любую ответственность за транслируемую информацию и знания. Религиозная информированность, достигаемая с помощью медиакомпьютерных средств, носит, как правило, фрагментарный и противоречивый характер. Религиозные знания формируют сознание и поведение верующего, что в условиях усиления религиозной коммуникации в глобальной сети вызывает

ряд экзистенциальных тревог. Религия как ценностная коммуникативная практика определяет не только отношения человека с Богом и Церковью, но и регламентирует отношения людей между собой в стенах Церкви и за ее пределами, что создает общественные тотальности нового типа — религиозные медиа-среды.

Ключевые слова: *религия, религиозность, информационные технологии, тотальность, медиа*

TOTAL CHARACTER OF RELIGIOUS PRACTICES AND ITS TRANSFORMATIONS IN THE MODERN MEDIASOCIETY

D. Samardak

Annotation. *Modern mediaspace offers new religious values that form a specific type of religiosity. As pervasive and popular, it spreads information with high-speed and becomes an undisputable authority. Internet blurs responsibility for broadcasting of information and knowledge. Religious awareness, reached by means of mediacomputing technologies, is usually fragmented and contradictory. Religious knowledge forms opinions and behavior of a believer and in the era of strengthening of religious communication in the global network this fact creates a series of existential anxieties. Religion as a value-laden communicative practice determines not only the relationship with God and Church, but also regulates relations between people within the margins of a church and beyond, which creates a new type of social totalities — religious mediaspheres.*

Keywords: *religion, religiosity, information technology, totality, media*